

Erfarenheten som bas och motivation för lärandet

- en bildningsresa med gymnasieelever till Uganda

Av Kari Maliniemi och Jenny Segerberg

Sammanfattning

Artikeln handlar om ett projekt där erfarenhetsbaserade metoder användes i undervisningen i en gymnasieklass i Nacka. Syftet var att undersöka utfallet för elevers motivation och lärande. I projektet användes kultursimuleringar, en projektresa till Uganda samt elevdrivna projekt för finansiering av resan. Till projektet knöts två kurser, Entreprenörskap och Sociologi samt gymnasiearbetet.

Skälet till projektet som hädanefter benämns "Projekt Uganda", var att enligt en rad utvärderingar på vår skola, sjönk elevernas motivation att lära mer av den ämnesundervisning som erbjöds på skolan.

Resultatet blev ökad motivation att lära om än inte förbehållslöst. Vad gäller lärandet finns indikationer på att det ökat men det är för tidigt att dra några säkra slutsatser.

Författare

Kari Maliniemi är lärare i entreprenörskap, psykologi och samhällskunskap på gymnasiet och arbetar på YBC i Sickla.

E-post: kari.maliniemi@nacka.se

Jenny Segerberg är lärare i engelska, spanska och kommunikation på gymnasiet och arbetar på YBC i Sickla.

Epost: jenny.segerberg@nacka.se

Innehållsförteckning

Inledning	3
- Syfte	3
- Frågeställning	4
Metod och genomförande	4
- Erfarenhetsbaserat lärande	4
- Finansiering	5
- Förberedelser	5
- Genomförande på plats	7
Resultat och diskussion	8
- Resultat i relation till kurserna	9
- Problem	11
- Vad skulle vi gjort annorlunda idag	11
Referenslista	12

Inledning

YBC (Young Business Creatives) är en kommunal gymnasieskola i Sickla som startade 2008. En viktig strävan i YBC:s arbete är att stimulera till möten över branscher, generationer och kulturer och på så sätt skapa meningsfulla sammanhang och en förståelse för människors olika livsvillkor. Detta syns också i YBC:s förmågor, eller skills, bland annat; kreativitet (att testa och utveckla nya idéer och vägar för att nå sina mål), självständighet och ansvar (att kunna ta initiativ, organisera, ta personligt ansvar och vara handlingskraftig) samt att vara duktigt kommunikativt (både muntligt, skriftligt och digitalt). YBC är även invalda i nätverket *Ashoka Changemaker School* där socialt entreprenörskap är centralt vilket därför utgör en del av det projekt som i presenteras i föreliggande artikel.

För YBC som skola ser vi just mötet med människor som lever under andra villkor som viktigt då vi är en relativt homogen skola med elever från välbärgade delar av stockholmsområdet. Vi har dock under året tagit emot grupper i språkintröduktion vilket ökat mångfalden på skolan men vi ser ändå ett behov av att vidga elevernas perspektiv samt öka toleransen och motverka fördomar.

Då vi hösten 2014 startade Samhällsvetenskapliga programmet med inriktning beteendevetenskap ville vi hitta ett sätt att förena allt det YBC står för och samtidigt arbeta mot examensmålen på programmet med bland annat att *“Utbildningen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga, kreativitet, självständighet, ansvarstagande och förmåga att se möjligheter, ta initiativ och omsätta idéer i praktisk handling”* samt att *“Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om samhällsförhållanden i Sverige och världen i övrigt, om samspelet mellan individ och samhälle samt om hur människors livsvillkor varierar över tid och rum.”* (Skolverket 2011)

YBC har under några år slitit med en otillfredsställande måluppfyllelse vad gäller att få elever att bli motiverade att lära mer av ämnesundervisningen. Vi har brottats med att elever upplevt många kurser som alltför teoretiska och verklighetsfrämmande. Ett problem som pedagogen John Dewey (2005) uppmärksammade redan 1916 och menade att avståndet till de faktiska handlingarna som undervisning ska belysa är osynliggjord i modern undervisning. På YBC har vi de senaste åren diskuterat olika strategier för att åstadkomma att undervisningen kan ge en känsla av större relevans till elevens egna erfarenheter. En av dem sjuöatts läsåret 2016/17, “Projekt Uganda”, och ska beskrivas i den här artikeln.

Syfte

I föreliggande artikel presenteras ett skolprojekt som genomfördes läsåret 2016/17 med en klass i årskurs 3 på Samhällsvetenskapsprogrammet med beteendeinriktning på YBC. Syftet med “Projekt Uganda” var att pröva en erfarenhetsbaserad arbetsform i psykologen David Kolbs anda för att öka elevernas motivation och lärande (Kolb 2015). En av de initiativtagande lärarna hade tidigare arbetat med så kallade kultursimuleringar vilket är en form av rollspel där elever får erfara och uppleva främmande kulturella situationer genom att ingå olika roller i simulerade kulturella miljöer. Det inspirerade till projektets metodologiska inriktning.

Ett andra syfte var att se vad som händer om man ger elever ansvar och uppmuntrar till egna initiativ i planering och projekterande av en längre studieresa samt vilket engagemang man kan få om eleverna upplever att det de gör är meningsfullt.

Ett övergripande syfte med att presentera "Projekt Uganda" i en artikel är att inspirera andra pedagoger hur man kan arbeta med bildningsresor. Undertecknade hoppas göra det genom att beskriva och diskutera genomförandet av projektet och dess resultat.

Frågeställning

Följande hypotesdrivna frågeställning utgör utgångspunkten i artikeln:

Ökar elevernas motivation och lärande genom en erfarenhetsbaserad arbetsform och där undervisningen knyts till ett fältarbete i en för elever främmande miljö?

För att kunna utvärdera den hypotesdrivna frågeställningen behöver lärande definieras. Här är pedagogen Knud Illeris definition till hjälp:

"Lärande är varje process som hos levande organismer leder till en varaktig kapacitetsförändring som inte bara beror på glömska, biologisk mognad eller åldrande." (Illeris 2007, s.13). I projektet frågade vi oss alltså om ett erfarenhetsbaserat projekt kan leda till en "varaktig kapacitetsförändring" av elevernas kunskaper. Då främst faktakunskaper om kulturmöten samt förhållningssätt till andra kulturer.

Metod och genomförande

Nedan presenteras grundidéerna till den erfarenhetsbaserade metod vi ville använda oss av för att nå våra syften med projektet. Sedan följer en redogörelse av hur genomförandet gick till både som förberedelser inför, under och efter resan samt utvärderingen efter projektets genomförande.

Erfarenhetsbaserat lärande

Syftet med projektet var att bland annat att öka elevernas motivation och lärande samt utveckla förmågan att ta initiativ, ansvar och omsätta idéer till praktisk handling. Som en gångbar metod i projektet använde vi oss av vad som kan kallas erfarenhetsbaserat lärande. Utgångspunkten är kort och gott att eleverna gör riktiga erfarenheter som föregåtts av och följs upp i undervisning på skolan. Det teoretiska ramverket till metoden fann vi hos psykologen David Kolb (2015), utbildningspsykologen Hans Schachl (2013) och Barbara Sabitzers (2011), professor i informatisk didaktik. De två senare arbetar inom ett forskningsområde som kallas neurodidaktik.

Schachl och Sabitzers hänvisar till hjärnan och dess funktioner. När hjärnan gör erfarenheter förbinds dessa med känslor. Positiva känslor har därför stor betydelse för motivation och lärande. Likgiltiga känslor, tristess eller lärandemiljöer där sammanhanget och helheterna inte är uppenbara för eleverna är negativt för lärandet. Hjärnan arbetar även

med mönster och helheter vari detaljer och nya erfarenheter tolkas. Schachl och Sabitzers betonar därför att lärandet behöver föregås av erfarenheter som väcker positiva känslor och där det som ska läras sätts in i ett tydligt sammanhang (Sabitzers 2011; Schachl 2013). Det är även i linje med hur kognitionsvetaren Peter Gärdenfors ser på förståelse som ett mönster av helhet i vilken eleven kan tolka och hänga upp ny kunskap (Gärdenfors 2010).

David Kolbs (2015) teori om erfarenhetens betydelse för lärandet har legat till grund för det som kallas för simuleringar och som kort beskrevs ovan, vilket det ges flertalet fortbildningskurser i. Kari, en av de deltagande lärarna i projektet, har tidigare arbetat med simuleringsmetodik. Hur vi arbetade med kultursimuleringar beskrivs under rubriken Sociologi nedan.

Finansiering

För att möjliggöra resan till Uganda var vi beroende av extern finansiering. YBC hade blivit beviljade ett stipendium av Universitets- och högskolerådet för att fyra personer (två lärare och två elever) skulle åka på en planeringsresa. Planen var initialt att vi terminen efter förhoppningsvis skulle få ytterligare stipendium för att kunna åka med hela klassen. Vi insåg dock relativt tidigt att vi av bland annat tidsskäl inte skulle kunna söka nytt stipendium för hela klassen och beslöt då att använda pengarna för planeringsresan som grundplåt för den stora resan och jobba ihop resten av pengarna genom olika aktiviteter som beskrivs under rubriken Entreprenörskap. Då ett syfte med projektet var att se ifall ett ökat ansvarstagande hos eleverna kunde leda till högre motivation i skolarbetet lät vi oss inte nedslås av de nya förutsättningarna.

Förberedelser

Något som underlättade projektets genomförande var att YBC sedan tidigare hade etablerat kontakt med en skola och ett barnhemsprojekt i Uganda. Vi hade blivit inbjudna av Sunrise Preparatory School och Emma & Therese Children's Project (ETCP), ett barnhemsprojekt för före detta gatubarn, eftersom YBC under ett par år samlat in pengar till de båda verksamheterna. Vi fick genom deras försorg hjälp med att hitta hotell, transporter samt bokning av studiebesök med guider och tolkar.

Eleverna ansvarade också för att genomföra två föräldramöten i informationssyfte. Många föräldrar var oroliga att resan skulle gå till Uganda och Afrika och fick möjligheten att vädra denna oro. Att Kari, en av lärarna i projektet, varit i Uganda och Kabale vid flertalet tillfällen lugnade många föräldrar.

Till projektet bestämdes att knyta gymnasiearbetet samt två andra kurser som eleverna läste i årskurs tre - Entreprenörskap och Sociologi. Valet att knyta just dessa kurser till projektet baserades på en bedömning vilka kurser som bäst kunde uppfylla de övergripande examensmålen (se inledningen) och projektets syften. Vi uteslöt att knyta kursen i engelska till projektet eftersom eleverna läste den inom ramen för individuellt val vilket innebar att delar av klassen inte läste kursen. Till viss del knöts ändå andra kurser till projektet (Svenska 3, Retorik, Foto, Engelska 7) på andra lärares initiativ eftersom intresset och önskan att få bidra var stort.

Entreprenörskap

I kursen Entreprenörskap som ingick i projektet var syftet tvådelat. Dels skulle kursen användas till att eleverna startade "företag" med avsikten att arbeta ihop pengar till resa och uppehälle. Eleverna startade verksamheter som flytt hjälp, försäljning av till exempel Terry & Friends¹, Newbody². En grupp ansvarade för catering på skolans öppna hus, föräldramöten etc. I kursen entreprenörskap fick eleverna på ett realistiskt sätt starta, driva, slutföra och redovisa olika projekt, vilket väl överensstämmer med examensmålet "att omsätta idéer i praktisk handling" som delvis legat som grund för projektet.

Inom ramen för kursen ingick också att arbeta med platsbundna projekt i Uganda med avseende på socialt entreprenörskap i enlighet med intentionerna i nätverket *Ashoka Changemaker School*. Eleverna samlade ihop kläder, skolmaterial, skor etc. till ETCP som ett direkt arbete mot barnhemsprojektet. Tanken var också att skapa ett entreprenöriellt samarbete med Sunrise Preparatory School.

Sociologi

I kursen Sociologi tog sig eleverna an etnografi som ett enskilt arbetsområde. Upplägget betonade teorier om kulturmöten och etnografi som metod. Syftet med arbetsområdet var dels att ge eleverna teoretiska och kognitiva redskap att kunna reflektera över sin egna erfarenheter i Uganda utifrån etablerade kulturvetenskapliga begrepp som etnocentrism, orientalism och unilinjär kulturevolutionism³ (Hastrup & Ovesen 1982; Morris 1993). Dels skulle eleverna få arbeta med etnografisk metod som en förberedelse till de undersökningar de skulle utföra i Uganda. Eleverna fick teoretiska genomgångar av etnografiska metoder som till exempel observation i fält.

Inför resan till Uganda fick eleverna arbeta med kultursimuleringar i kursen sociologi. Simuleringsövningarnas utgångspunkt var att eleverna skulle få uppleva och erfara hur det känns att komma till en kultur där man inte förstår språket, traditioner eller de kulturella koderna. Eleverna delades in i två från varandra vitt skilda kulturer där de två och två fick besöka den andra kulturen för att sedan återvända och berätta för sin egen grupp om den andra kulturen. Erfarenheterna som eleverna fick genom simuleringsövningarna följdes sedan upp av reflektioner kring begreppen etnocentrism och orientalism. Simuleringsövningarna skulle även ge eleverna möjlighet att "pröva" observation som datainsamlingsmetod. På så sätt försökte vi förbinda teori med praktik.

Gymnasiearbetet

Inom ramen för gymnasiearbetet, som eleverna skrev i mindre grupper, gjorde eleverna demografiska jämförelser mellan Uganda och Sverige samt i enlighet med examensmålen och i samarbete med sociologin prövade de olika datainsamlingsmetoder som intervjuer, enkäter, observationer och litteraturstudier. Gymnasiearbetet skulle så långt det var möjligt knytas till

¹ Ett företag som erbjuder skolor och elever att sälja deras produkter mot ersättning.

² Ytterligare ett företag som låter skolor och elever att sälja sina produkter mot ersättning.

³ Begreppet kulturevolutionism betecknar föreställningen att se samhällsutveckling som en naturlag där utvecklingen går från ett primitivt stadium till ett alltmer komplext sådant. Begreppet unilinjär indikerar i sin tur föreställningen att denna lagbundna utveckling är en och samma för alla kulturer. Därav idéer som att vissa samhällen "inte kommit lika långt i utvecklingen som det Västerländska". Unilinjär kulturevolutionism är en tankefigur som är väl införlivad i många människors tankegodis i västvärlden.

projektet och varje arbete skulle planera ett studiebesök i Uganda för att i praktiken använda datainsamlingsmetoderna. En betydande del av gymnasiearbetet utfördes på plats i Uganda.

Genomförande på plats

Resan till Uganda gick via Kigali i Rwanda då denna resväg var både billigare och snabbare. Vi fick därmed möjlighet att tillbringa ett par dagar i Kigali där vi bland annat besökte museum och minnesplatser som var kopplade till folkmordet 1994. Kigali blev också en möjlighet för eleverna att se en utvecklad och välorganiserad storstad som sen kunde jämföras med den mycket mindre staden Kabale (ca 50 000 invånare) där vi tillbringade resten av tiden. Detta var något som i utvärderingen också lyftes fram av eleverna som upplevde att jämförelsen gav dem en mer nyanserad bild när de hemma fick frågor om "Afrika".

Efter ett par dagar i Rwanda reste vi med en "enkel" buss till Kabale och checkade in på hotellet. Redan denna upplevelse fick eleverna att börja jämföra infrastrukturen i Sverige och i Uganda. Infrastrukturen i Sverige var något som eleverna tidigare inte ägnat någon större tankemöda kring. Dagen därpå mötte vi upp vår koordinator och de guider som hjälpte och samarbetade med eleverna under resten av vår vistelse i Uganda. Koordinatorn arbetar på ETCP och guiderna var några av de äldsta barnen från barnhemmet och var i ungefär samma ålder som våra elever. Våra elever blev väl mottagna och fick chansen att lära känna guiderna under en halvdag och lugna omständigheter innan eleverna delades upp i grupper beroende på vilket ämnesområde de skrev sitt gymnasiearbete om. Varje grupp blev tilldelad en eller två guider. Under tiden som våra elever lärde känna sina guider och blev visade runt i staden för att bestämma vilka personer och organisationer de borde besöka för sina fältstudier, besökte vi lärare skolan Sunrise och förberedde dem för kommande besök.

Dagen därpå hade vi ytterligare möten med koordinatorn och guiderna. Kvällen innan hade de ringt runt och bokat studiebesök och intervjuer efter de önskemål som våra elever framfört. Redan samma dag startade eleverna sina fältstudier blandat med besök på skolan och barnhemmet. Detta arbete fortsatte sedan under hela vår tid i Kabale. Eleverna åkte med sina guider till olika möten och intervjuer och samtliga grupper besökte också skolan Sunrise där flera av barnen på barnhemmet också gick i skolan. Både vi och skolan kände att det var bättre att komma i mindre grupper för att inte störa undervisningen.

Eleverna tyckte det var mycket intressant att vara med på lektioner och se inkvarteringen på internatet. De kunde se att även om själva lektionssalarna och sovsalarna var av mycket enkel standard med korrugerad plåt som tak och grova ohyvlade plankor som väggar, stampat jordgolv, bristfällig möblering och ingen teknisk utrustning så fanns det också många positiva aspekter. Vi blev imponerade över hur lärarna kan hålla lektioner med hjälp av bara svart tavla och krita och de många olika knep för att hålla koncentrationen uppe för att få eleverna att lyssna. Att få se en verksamhet som fungerar utan de saker vi räknar som självklara till exempel tillförlitlig el, internet, duschar etc. var mycket nyttigt för oss alla. Både eleverna och vi lärare reflekterade över att vi kan lära oss mycket av Sunrise.

Vi hade också avsatt två dagar av ledig tid då vi inte arbetade med fältstudierna och besökte skolan. På söndagen gick vi på gudstjänst tillsammans med guiderna och på eftermiddagen åkte vi med dem upp i en bergsby för att spela fotboll. Det faktum att det

skulle komma svenska ungdomar och spela fotboll i ett Kabale-lag hade väckt så stor uppmärksamhet att det utannonseras på radion vilket ledde till en stor publik. De flesta var dock mer intresserade av oss än av själva matchen. Fotbollsmatchen gav insikten att det visst går att spela fotboll även om planen ligger efter en bergssida, bara en del spelare har skor och matchen behöver avbrytas ibland då kor och getter vandrar över planen.

Mellan studiebesöken och umgänget med sina guider skrev eleverna på sina gymnasiearbeten. På hotellet fanns utrymme att arbeta lite mer ostört. Att få sitta och reflektera, diskutera och skriva på sina gymnasiearbeten var ett viktigt "andningshål" för våra elever samtidigt som de färskna intrycken och insamlade datan bearbetades.

Resultat och diskussion

Målet med ugandaprojektet var att via erfarenhetsbaserade metoder öka elevers motivation och lärande genom att använda så kallade erfarenhetsbaserade metoder. Ett andra mål var att låta eleverna ta ett större ansvar för planering och ekonomi inför studieresan till Uganda. Vad blev då resultatet?

Det råder ingen tvekan om att projektet, och då framförallt de tio dagarna i Uganda och två dagar i Rwanda, har gett eleverna en fysisk insikt i olika levnadsförhållanden och livsvillkor i världen vilket utgör ett av kunskapsmålen i examensmålen på det Samhällsvetenskapliga programmet. Så här skriver en elev i utvärderingen av projektet: "För mig har detta blivit en resa som jag kommer ta med mig hela livet! Jag har fått ett helt annat sätt att tänka, om min omvärld! Idag vill jag göra skillnad, jag vill volontärarbeta!"

En annan elev uttrycker insikten att vara en stereotyp i andras ögon och hur viktigt det kan vara att få vara bland likasinnade när man är i minoritet i ett samhälle: "Vi blev liksom en projektionsduk för det afrikanerna trodde en europé stod för, vilket till stor del var "pengar". Man blev ibland reducerad till en lättlurad plånbok, eftersom vi inte visste tillräckligt mycket för att märka när vi blev lurade, vilket hände ibland. Det var ju inte så konstigt, eftersom människorna där är mycket fattigare än vi, de gör vad de kan för att tjäna lite pengar. Men det ledde till att jag också uppmärksammade andra människor som kom från utlandet, och träffade man en svensk så blev man nyfiken och oftast så pratade man med varann."

Resan till Uganda gav eleverna förutom en ny unik kulturell erfarenhet, material till sina gymnasiearbeten och uppfyllandet av kunskapsmålen något vi inte hade förutsett. Alla svenska elever åkte nämligen hem till Sverige med ett stort antal nya facebookvänner och redan ett par dagar efter hemkomsten berättade eleverna att de skypat med de ugandiska ungdomarna. Hur dessa relationer kommer att ta sig uttryck i en framtid återstår att se men det är en indikator på att resan fört med sig en ökad förståelse och intresse för ungdomar med vitt skilda levnadsvillkor.

En del av resultatet av själva resan är svår att mäta och verifiera. En kollega på YBC uttryckte det på följande sätt när denne återigen träffade gruppen i undervisning under våren och upplevde en ökad känsla av mognad och ansvarstagande i gruppen: "Hur kan en grupp förändras så mycket på så kort tid?" En förälder uttryckte något liknande i ett mail; "Det märks verkligen att de har varit med om något omvälvande och viktigt i livet." Dessa upplevelser är också en del av ett resultat som inte direkt ingick i syftet men som har med

ansvarstagande och omsorg för varandra att göra. Klassen uppvisade en styrkt gruppidentitet efter resan vilket säkerligen är ett resultat av att befinna sig som en minoritet i ett nytt kulturellt och i en många stycken utsatt situation. Att eleverna från start varit med i planeringen som allt från att anordna föräldramöten till att själva ansvara för en del av finansieringen har säkerligen bidragit till den stärkta gruppidentiteten och det ansvarstagande som upplevdes av vår kollega.

Ett resultat som vi inte förutsett var de intryck eleverna fick i Rwanda. Av logistiska skäl landade vi i Kigali i Rwanda, då Kabale, den stad i Uganda vi skulle besöka, ligger endast ca 20 mil från Kigali. Kigali är sett till många afrikanska huvudstäder en ordnad urban miljö vilket blev ett bra första möte med ett afrikanskt land. Dessutom väckte ett besök på ett folkmordsmuséum samt två minnesmärken där folkmordet ägt rum starka känslor och många tankar hos eleverna. För ett par elever var besöket på folkmordsmuseet och minnesmärkena den starkaste upplevelsen. Vi tänker oss att detta blir en obligatorisk resväg för nästa klass som vi planerar att reprisera projektet med. Tanken är då att knyta kursen Etnicitet och kulturmöten till projektet. Mer om det under rubriken Vad skulle vi gjort annorlunda idag?

Resultat i relation till kurserna

Ett annat syfte med projektet var att se vad som händer om eleverna själva tvingas ta ansvar för planering och ekonomi för ett större projekt. En arbetshypotes var att om eleverna fick ansvar och hade ett tydligt mål med skolarbetet borde engagemanget för skolarbetet öka. Detta visade sig stämma initialt för de flesta elever som påbörjade arbetet i kursen Entreprenörskap med stor energi. De blev till en början självdrivande och tog ansvar och initiativ och var mycket engagerade i såväl insamling av pengar till resan som insamling av saker till ETCP. Det visade sig dock att åtta elever aviserade att de inte tänkte åka med till Uganda av olika skäl. Vilket de naturligtvis inte kunde tvingas till. Det innebar att klassens engagemang att skapa projekt som genererade inkomster blev blandat. Det var också svårt att hålla elevernas glöd levande i kursen under den termin som föregick själva resan till Uganda.

En liknande erfarenhet gjordes i kursen Sociologi där de teoretiska genomgångarna om etnografiska metoder i fält var lågt hos de elever som valt att inte åka till Uganda. Arbetet med kultursimuleringarna som ett sätt att arbeta erfarenhetsbaserat på ett fiktivt sätt var lyckat på så sätt att de synliggjorde begreppen etnocentrism, orientalism och unilinjär kulturevolutionism på ett fruktbart sätt. Engagemanget var visserligen blandat hos eleverna, men flertalet blev starkt engagerade. Det infann sig en tydlig frustration när de inte förstod vad som hände när de besökte den främmande kulturen. I tappra försök att förklara för sin egen (in)grupp vad de upplevt i mötet med den andra (ut)gruppen syntes tydligt hur etnocentrismen gjorde sig påmind i tolkningen av vad eleverna upplevt. Även om engagemanget var blandat i klassen under kultursimuleringarna var dessa lyckade och inför ett kommande projekt med en ny klass kommer vi att arbeta med fler simuleringar och mer med att skapa en miljö för simuleringarna som understödjer engagemanget.

I sina reflektioner efter resan fick eleverna i uppgift att försöka förstå vad de varit med om utifrån begreppen etnocentrism, orientalism och unilinjär kulturevolutionism. En elev reflekterar en händelse i en kö där folk står väldigt nära henne och kön upplevs som kaosartad: "Den här händelsen kan även ha lett till att jag tänkte att vi i Sverige förstår oss på

personligt utrymme än vad de människor i den här kulturen gjorde. Men bara för vi svenskar har den här typen av tankesätt så tänkte jag faktiskt inte att det skulle bero på att "Sverige skulle vara mer utvecklat än Uganda" utan förstod att det var deras kultur."

En annan elev drar inte samma slutsats utifrån sina kunskaper om unilinjär kulturevolutionism men ser att Sveriges samhällsorganisation med en stark stat kontra Ugandas med en betydligt svagare stat gör en skillnad: "... vi har tack vare vår ekonomiska utveckling kommit längre på utvecklingslinjen, på gott och ont. Jag vet inte om det bara är positivt för ett samhälle. Det finns institutioner här som hjälper till, medan i de afrikanska länderna ställs det högre krav på familj, släkt och vänner vilket säkert skapar en större sammanhållning och inte lika mycket distans som i Sverige." Eleven uttrycker insikter om att ha eller inte ha gratis utbildning, sjukvård och studiebidrag har fler betydelser för individen än enbart positiva. Livsvillkor påverkar levnadsförhållanden.

Gymnasiearbetets anknytning till projektet blev lyckat i det avseendet att studiebesöken i Kabale i Uganda fick dubbel relevans. De ledde både till insamling av data till gymnasiearbetet samtidigt som de innebar ett möte med det ugandiska samhället. Tiden för bearbetning av informationen på hotellet utnyttjades effektivt av de flesta elever och blev till en oas för reflektion. Så här uttrycker en av eleverna de erfarenhetsanknutna metoderna: "Skulle kunna skriva en bok om den här resan och arbetssättet, men fältstudieresan är det bästa jag gjort. Bara att möta ny kultur och miljö men också få träffa andra människor med helt annan historia. Bara mötet med guiderna, mötet med Ruth. Allt! Det blev också häftigt när vi visste att vi hade samlat in pengar och förberett resan i kurserna och kämpat för det så länge och att det sen blev verkligt liksom. Riktigt riktigt coolt!"

I utvärderingen av kursen Entreprenörskap uppfattade eleverna att det var mycket lyckat att knyta kursen till ett verkligt projekt där de både samlade in pengar till resan och samtidigt förberedde fältstudier "på riktigt": "Entreprenörskap kursen har varit väldigt kul samt lärorikt. Det bästa med kursen är att vi alla drevs av en yttre motivation då vi strävade efter att få åka till Uganda och Rwanda och vi pratade om det varje dag. Detta gav mig motivationen att jobba hårdare för att jag skulle få ut något av det. Kursen var ganska lång och vår främsta fokus var att vi ville samla in pengar till resan."

Projektets hypotes att erfarenhetsbaserade metoder kan leda till att stärka elevernas känslor och motivation i undervisningen har delvis bekräftats. Det ligger i linje med Sabitzers (2011) och Schachls (2013) betoning på att positiva (starka) känslor är viktiga för lärandet och långtidsminnet. Det behöver naturligtvis inte innebära att alla kurser knyts till en utlandsresa, utan kultursimuleringar, närliggande studiebesök, filmer och radioinslag som känslomässigt väcker elevers engagemang är alternativa sätt för att uppnå samma resultat.

Problem

Huruvida projektet har lett till ökat lärande, utifrån Knud Illeris definition som innebär att projektet ska ha lämnat en "varaktigt kapacitetsförändring" hos eleverna är svårt att sja om. Vi planerar därför att följa upp elevernas upplevelse ett år efter resan och projektet genom en enkätundersökning. Vi är nyfikna på om projektet har lämnat några kunskapsspår och vi vill veta vad eleverna minns av sina gymnasiearbeten och från projektet. Kunskaper ska här förstås som fakta och förhållningssätt.

Ett andra problem är huruvida vi kan avgöra om projektet utgjorde den sammanbindande länk och gjorde skolarbetet mer sammanhängande för eleven? Under den korta tid (ett år) som förberedelse och genomförande ägde rum kan vi inte hävda att projektet färgade av sig på elevernas upplevelse av skolan som helhet. Dock uppstod enligt en muntlig utvärdering upplevelsen att gymnasiearbetet och kursen Entreprenörskap blev till en helhet hos flertalet elever medan kursen sociologi inte blev lika tydligt förbunden med projektet för eleverna utöver kultursimuleringarna och det etnografiska arbetet.

Ett tredje problem var de åtta elever som valde att inte resa till Uganda. Det innebar att det skapades en grupp i gruppen som var svår att lösa upp. Stundtals påverkade det arbetet negativt i de kurser som knötits till projektet.

Vad skulle vi gjort annorlunda idag?

Det finns en rad lärdomar att dra av projektets genomförande. Valet av kurser som knötits till projektet var bara till vissa delar lyckat. Kursen Sociologi hade ett par arbetsområden som var svårare att anknyta till projektet. Inför nästa projekt kommer vi istället att knyta den sociologiska kursen Etnicitet och kulturmöten som i högre utsträckning sammanfaller med projektets innehåll.

Om vi nu lyckas upprepa projektet med en ny klass så kommer vi att lägga kurser samlat i schemat för att få mer sammanhållen tid. Det ökar flexibiliteten att ibland arbeta två hela dagar med projektet när sådana behov uppstår vilket de gjorde i det genomförda projektet.

Vi skulle också arbetat med fler simuleringsovningar och knutit dem än närmare de centrala begreppen etnocentrism, unilinjär kulturevolutionism och orientalism. För att på ett mer påtagligt sätt införliva begreppen som elevernas kulturella glasögon. Dessutom visade sig kultursimuleringarna vara bra mental förberedelse för en del elever. Ökar vi antalet simuleringar ökar vi förhoppningsvis den positiva känslan och därmed motivationen med projektet än mer i undervisningen inför projektet.

Hade vi vetat hur väl mottagna vi skulle bli och hur mycket intresse lärarna och eleverna på Sunrise hade för oss skulle våra eleverna ha förberett och hållit lektioner för barnen och vi skulle i förväg berättat för skolan vad vi vill lära oss av dem. Nästa resa planerar vi att våra elever ska hålla workshops i datorkunskap (redigering av film etc.) och de ugandiska barnen ska lära våra att till exempel skapa smycken av tråd då skolan har hantverk som en av sina inriktningar. Det skulle ge både våra och Sunrise elever en målinriktad aktivitet för interaktion.

Vi skulle inte ha åkt bara två lärare då vi upplevde att våra elever behövde mer "vuxenstöd" än vi räknat med. Det var också sårbart att bara vara två med tanke på att även vi lätt skulle kunnat bli sjuka under vistelsen. Nästa resa kommer vi att vara tre lärare.

Om det även nästa gång blir ett antal elever som väljer att inte följa med kommer vi att systematisera arbetet för dem än bättre. Det gäller att integrera dem mot samma projekt men med andra uppgifter. Ett gemensamt mål för alla i klassen är mycket viktigt vid projekt som detta som tenderar att väcka både motivation och engagemang. Det är också en kraft som lätt kan utesluta andra.

Referenslista

Dewey, J. (2005). *Demokrati och utbildning*. Daidalos.

Gärdenfors, P. (2010). *Lusten att förstå. Om lärandet på människans villkor*. Natur och Kultur.

Hastrup, K. & Ovesen, J. (1982). *Främmande kulturer*. Gidlunds.

Illeris, K. (2007). *Lärande*. Studentlitteratur.

Kolb, D. A. (2015). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*, 2nd Edition. Upper Saddle River NJ: Pearson Education.

Morris, B. (1993). *Anthropological studies of religion*. Cambridge University Press.

Sabitzer, B. (2011). *Neurodidactics - a new stimulus in ICT and computer science education*. https://www.researchgate.net/profile/Barbara_Sabitzer/publication/228411501_ (2017-10-23).

Schachl, H. (2013). *Neuroscience and didactic principles and implications of brain-based teaching and learning*. https://www.researchgate.net/publication/277613587_ (2017-10-20).

Skolverket (2011). *Examensmål, Samhällsvetenskapsprogrammet*. https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/programstruktur-och-examensmal/samhallsvetenskapsprogrammet#anchor_1 (2017-10-03).